

Stanovisko Výboru SPsS SLS k zrušeniu vyšetrenia duševného stavu 2 znalcami

Stanovisko Výboru SPsS SLS k Zákonu o kontrole výkonu niektorých rozhodnutí technickými prostriedkami a o zmene a doplnení niektorých zákonov, schválenému NR SR z 19. marca 2015, z ktorého vyplýva, že sa od 1.1.2016 ruší vyšetrenie duševného stavu 2 znalcami:

Skúmanie duševného stavu obvineného je úplne neštandardné a výnimočné vyšetrenie, ktoré je prikázané súdom v zmysle Ústavy SR a je indikované vtedy, keď sú pochybnosti o duševnom stave obvineného v súvislosti s ním spáchanou trestnou činnosťou. Teda vyšetřovaný nie je pacient hľadajúci pomoc, ale je to trestne stíhaná osoba, ktorá sa podľa toho správa a môže simulovať/disimulovať duševné ochorenie.

Vyšetřenie duševného stavu zahŕňa posúdenie rozpoznávacích a ovládacích schopností vyšetřovaného. Znalci sa pri ich posúdení snažia o pretransformovanie duševného stavu vyšetřovaného v čase spáchania trestného činu do uvedených schopností. Ide však o pojmy, ktoré nie sú jasne definované a ucelené, ale sú zložitými komplikovanými kategóriami. Len pre lepšiu predstavu, posúdenie ovládacej schopnosti zahŕňa posúdenie motivácie, vôle, vyšších citov, hodnotového systému, intelektu, povahy páchatel'a trestného činu, jeho nálady, situácie, ktorá nastala v čase činu, ktorá mu predchádzala, atď. Rozpoznávaciu schopnosť podmieňujú stav vedomia, myslenie, pamäť, intelekt, ale aj motivácia a ďalšie psychické funkcie. Korektné premietnutie psychického fungovania páchatel'a trestného činu v čase jeho spáchania do týchto dvoch je veľmi náročnou úlohou. Mnohokrát totiž neexistujú objektívne vyšetřovacie metódy, ktoré by dali jednoznačnú odpoveď na otázky zadané orgánmi činnými v trestnom konaní. Doteraz neboli objavené normatívne prepočty. Vyšetřenie duševného stavu je preto špecifické a jeho výstup oproti iným medicínskym vyšetřeniam je subjektívnejší.

Vyšetřenie realizované dvomi znalcami a následným porovnaním zistení každého z nich v rámci znaleckej porady však znižuje túto subjektivitu na minimum. Práve vzájomná dohoda (konsenzus) znalcov zabezpečuje čo najvyššiu možnú objektívnosť znaleckého psychiatrického posúdenia. V neposlednej rade sa podstatne redukuje aj možnosť ovplyvniteľnosti znalca.

Všeobecne možno povedať, že konsenzus v psychiatrii ako záruka objektívnosti má svoj nenahraditeľný význam. Psychiatria ako medicínsky odbor v súčasnosti používa diagnostické systémy (Medzinárodná klasifikácia chorôb 10 revízia, 1994, Diagnostický a štatistický manuál duševných porúch 5. revízia, 2013), ktoré vznikli tiež na poklade konsenzu mnohých odborníkov a vedcov. Títo u chorých s diagnosticky známymi psychickými ochoreniami popísali ich charakteristické príznaky a priebeh, a tak pre ne stanovili diagnostické kritériá. Tým je daná vedeckosť a objektívnosť diagnostického procesu.

Máme za to, že priberanie jedného znalca a jeho odmena nezredukuje náklady na znalecké vyšetřenie duševného stavu o polovicu, pretože jeden znalec bude mať s vyšetřením a vypracovaním znaleckého posudku na obvineného viac práce a bude mu musieť venovať viac času a teda predpokladaná úspora bude zanedbateľná vo vzťahu k negatívam, ktoré navrhovaná zmena prinesie. Zavedenie inštitútu jedného znalca z odvetvia psychiatrie, a tým zníženie dôveryhodnosti znaleckých posudkov v trestnom konaní, môže mať za následok

zvýšený počet kontrolných znaleckých posudkov (opakované vypracovanie znaleckého posudku jedným znalcom, resp. znaleckým ústavom v tej istej veci). Z toho sa odvíjajú nielen hroziace príťahy v trestnom konaní, ale aj zvýšenie nákladov. Z praxe je totiž známe, že vypracovanie kontrolného znaleckého posudku trvá dlhšie a je finančne nákladnejšie.

S poukazom na doteraz uvedené zdôrazňujeme, že:

- hodnotenie duševného stavu je skutočnosť obzvlášť zložitá a závažná. Jeho posúdenie je podkladom pre rozhodnutie súdu o príčetnosti/nepříčetnosti páchatel'a trestného činu a z neho vyplývajúcich následkov (exkulpácia z dôvodu duševného ochorenia, výška trestu, povinnosť ochranného liečenia). Má teda veľký celospoločenský význam.
- vyšetrenie dvoma znalcami zaručuje vyššiu objektivitu súdne psychiatrického posúdenia, ako vyšetrenie jedným znalcom, pretože je založená na vzájomnej dohode znalcov, konzultácie znalcov medzi sebou prispievajú k presnejšej diagnostike a presnejšiemu posúdeniu miery zníženia rozpoznávacej a/alebo ovládacej schopnosti páchatel'a trestného činu v čase jeho spáchania (t.j. znalci posudzujú stav, ktorého neboli priamym svedkom, často chýbajú objektívne informácie o vyšetrovanom, stav hodnotia s časovým odstupom, bez možnosti sledovať jeho ďalší vývoj v čase, v úplne inej životnej situácii páchatel'a, vyžaduje sa od nich definitívny záver, atď.). doterajšia forma súdne psychiatrického posudzovania dvoma znalcami sa v praxi plne osvedčila a považujeme za vhodné ju z odborného hľadiska ponechať.

Dňa 09.04.2015.

Vypracovali:

MUDr. Ľubomíra Izáková, PhD. prezident SPsS SLS

doc. MUDr. Ivan Dóci, PhD. hlavný odborník MZ SR pre psychiatriu, člen výboru SPsS SLS

MUDr. Ivan André, PhD., člen výboru SPsS SLS